

לאמר.

פירש"י וז"ל: כמו בכית פרעה וזהו לשון בית ממש עכ"ל. והנה מצינו הרבה במקרא כאלו, וביחוד בשם "בית" שנעלם הבי"ת. ואולי משום דשם בית עצמו הוא כינוי, כמו [שמות כ"ה פי"א] מבית ומחוץ תצפנו⁸, נמצא דשם "בית" הוא כמו בי"ת עצמו, ודר"ק⁹.

מ"ה, כ'. ועינכם אל תחס על כליכם.

כנראה מזה שלא היו יכולים לקחת אתם כל כלי ביתם מפני חסרון הסוסים והחמורים והגמלים, ואף שהיו בעלי הון ומקנה, בכל זאת לא הספיקו להוליך כל רכושם מצרימה, ואעפ"כ עצי השיטים שנטע אברהם אבינו בבאר שבע מצא [יעקב] לנחוץ לקחת אתו, מפני שזהו החפץ שעל ידו יזכרו הכנים בעת גלותם שגרו כבר בארץ כנען ושיהיה להם משכן ד', וישוכו עוד לארצם נחלת האבות, ובקבלה בעלמא לא היו מספיקים, והבן¹⁰.

מ"ה, כ"ח. ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי.

איתא במדרש [בראשית רבה פרשה צ"ד אות ג']: ויאמר ישראל רב כחו של יוסף בני שכמה צרות הגיעוהו ועדיין הוא עומד בצדקו הרבה ממני שחטאתי שאמרתי נסתרה דרכי מה' בטוח אני שיש לי רב כמד"א מה רב טובך, עכ"ל המדרש. ועיין בפירוש מתנות כהונה שביאר דהא

דבטוח אני וכו' הוא דבר אחר. ואפשר, דבאמת צריך טעם איפה למד יוסף לסבול כל כך ולעמוד בצדקו. ונראה שביאור הדבר הוא כמו שביארתי לעיל ריש פרשת ויצא [כ"ח פי"א] וריש פרשת וישב [ל"ז פ"ג] שיוסף למד מאביו את התורה המיוחדת, תורת הגלות, שהוא ירש בכית מדרשם של שם ועבר כשיצא מבית אביו בדרך לחרן ועיי"ש, ונמצא שיעקב אבינו למד הלכות אלו בימי זקנותו ואצל יוסף הצדיק היו בגדר גירסתא דינקותא, ולפיכך היה גדול בפרט זה מאביו, אבל התורה הזאת קיבל מאביו, ושפיר אמר יעקב אבינו שמעתה הוא בטוח שרב טוב צפון לו לעתיד, והכל עולה בקנה אחד, ודר"ק.

מ"ו, א'. ויסע ישראל גו' ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק.

מה שעצר יעקב בבאר שבע בדרכו למצרים, ביארתי בחידושי לעיל בפרשת תולדות [כ"ו פכ"ד] שבאר שבע היתה מקום מנוחתם ונחמתם של האבות בעת צרתם, והיינו מכיון שאברהם אבינו נטע ארזים בבאר שבע בשביל בנין המשכן [בראשית רבה פרשה צ"ד אות ד'] נתקדש המקום ונהיה כמקור נחמה לאבות שלעתיד יצאו מהגלות ויבנו את המשכן, ולכן יצחק אחר שגירשו אבימלך הלך לבאר שבע ובנה שם מזבח, וגם יעקב קודם הכניסה לגלות הלך לבאר שבע כדי לשאוב נחמה שאכן בני ישראל ממצרים, ולכן זבח זבחים "לאלקי

8. וכן ואת הבית יקציע מבית סביב [ויקרא י"ד פמ"א]; החרב בחוץ והדבר והרעב מבית [יחזקאל ז' פט"ו].

9. פירוש, דתיבת "בכית" פירושה "בפנים הבית", אבל מכיון שתיבת "בית" בעצמה פירושה "בפנים" וכהא דמבית ומבחוץ תצפנו, א"כ אם נכתוב "בבית" יהיה פירושו "בפנים הבפנים" ולכן הושמטה הבי"ת.

10. וכמו שביאר רבינו ענין זה להלן [מ"ו פ"א], עיי"ש. וע"ע להלן בפרשת תרומה [כ"ו פט"ו] מש"כ עוד בזה.

הוא שנצא מפה בקרוב, ובכח עצים אלו חיזקו אחד את השני עד שבאמת בא זמן הגאולה, ודו"ק¹⁴.

ובזה יובן לנו מאמר חז"ל במסכת מגילה [דף ל"א ע"ב], שאברהם אבינו שאל מה' מה יעשו בני ישראל שלא יאבדו ח"ו אם יחטאו, והקב"ה ענה לו שהקרבנות הקרבנות תכפר עליהם, וחזר אברהם ושאל בזה"ל: תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, א"ל כבר תיקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהם כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם עכ"ל. ובפשטות הכוונה שסדר אמירת הקרבנות הוא כפרה על החטאים כמו הקרבנות הקרבנות עצמם. אבל לדברינו הנ"ל טמונה כאן כוונה אחרת, דכוונת אברהם בשאלתו היתה דבשלמא בזמן שבית המקדש קיים ושכינה בתפארתה וישראל על אדמתם אז בטוח אני שלא יאבדו, שהרי הם מקושרים קשר נצחי לאדמתם ולאומתם, אבל בזמן שאין בית המקדש קיים, והם בגלות מפורדים ומפורדים בין כל העמים מה תהא עליהם, כלומר, איך הם ישמרו את הקשר למחצבתם ואת התקוה לגאולה. ועל זה ענהו הקב"ה "כבר תיקנתי להם סדר קרבנות" כלומר, דבזה שהם יאמרו את סדר הקרבנות יהיו קשורים ומואגדים לאמונה

אביו יצחק", היינו מפני שיצחק בנה שם מזבח, ולכן נקראים הקרבנות על שמו של יצחק כי הוא הבונה ובכוונתו, ודו"ק¹¹. [עוד אפשר לומר שהזכיר כאן שם יצחק משום שכיון שהיה הוא מסופק המותר לו לצאת לחו"ל, וידע שבשעה שיצחק רצה לצאת מא"י למצרים נגלה אליו ד' ואמר לו אל תרד מצרימה, הרי שפחד יצחק הוא [השם] של אלקי הארץ, ודו"ק.]

והנה¹² במדרש הנ"ל מבואר שיעקב אבינו קצץ את הארזים האלה שנטע אברהם ולקח אותן עמו למצרים, עיי"ש. ונראה שהיתה ליעקב כוונה מיוחדת בזה, דהנה באמת יעקב אבינו היה מאד ירא מלרדת למצרים, כי חשש פן חס ושלוש ישתקעו בני ישראל במצרים ויטמעו בין הגויים ושוב לא יצאו משם [וכפי שאכן כמעט היה]. ולכן הוצרך הקב"ה להבטיחו אל תירא מרדה מצרימה¹³. ומחמת חשש זה רצה יעקב לעשות איזה קשר מהותי בין זרעו היורד למצרימה ובין ארץ ישראל, ולכן הקפיד שיהיו עמם תמיד עצים אלו, והיה הדבר נמסר מדור לדור במסורת מיעקב אבינו: הלא תראה כי בטח תבוא זמן הגאולה, כי הלא כאן הם העצים שהביא זקננו יעקב מארץ ישראל, והם הם שנטעם זקננו אברהם אבינו בכאר שבע, והם עומדים ומוכנים אצלנו לבנות מהם משכן כשנצא ממצרים, וא"כ בודאי

11. עיין במדרש ובמפרשי התורה כמה טעמים מדוע כתוב כאן "אלקי אביו יצחק", ודברי רבינו נובעים או מיוסדים על דברי הרשב"ם כאן, שכתב וד"ל: שעשה שם יצחק מזבח בכאר שבע כשנגלה לו הקב"ה כמה שנאמר בפרשת תולדות ועשה גם הוא שם זבחים כמו שעשה אביו עכ"ל.

12. מכאן ועד סוף הענין נעבד מפי כת"י ומפי השמועה.

13. עיין בספורנו שפירש שזה היה חששו של יעקב מלרדת מצרימה.

14. וע"ע בדברי רבינו להלן בפרשת תרומה [כ"ו פט"ו] מש"כ עוד על ענין זה. ולהלן בפרשת ויקהל [ל"ה פכ"ג] כתב רבינו נפק"מ להלכה על פי דבריו אלו, ועיי"ש.

בביאת המשיח, דהלא קודם שיכוא אליהו לא נדע מקום המזבח היכן הוא ועוד פרטי דינים הנצרכים כדי לבנות מזבח ולהביא קרבנות, ולכן אם יאמרו סדר קרבנות אז בהכרח יהיו קשורים לירושלים ולצפיה בכלות עינים לגאולה העתידה, וזה ישמור עליהם שלא יאבדו ח"ו, ודו"ק.

מ"ו, ז'. בניו ובני בניו אתו בנתיו ובנות בניו וכל זרעו.

במדרש רבה [פרשה צ"ד אות ו'] איתא בזה"ל: א"ר יהודה בר אלעאי בנות בניו הרי הן כבנים ובני בנות אינן כבנים עכ"ל. ופירש"י וז"ל: דבני בנותיו לא נאמר כאן עכ"ל. וצ"ע, דהרי לא מצינו בין יורדי מצרים רק בנות בניו, סרח בת אשר ויוכבד בת לוי, אבל בני בנות הא לא מצינו שירדו עם יעקב כדי שיזכירם. ואולי דס"ל דשאל בן הכנענית הוא בן דינה, והוא לא היה בן שמעון ממש אלא שגידל בנה של דינה, וא"כ הו"ל להזכירו בין בני בנותיו, וצ"ע.

מ"ו, ט"ו. כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש.

הזכיר כאן נפש בלשון נקבה, וכן הוא באמת בכל מקום, ואח"כ [בפסוק י"ח] כתוב: שש עשרה נפש, הרי שוב בלשון נקבה, אבל להלן [בפסוק כ"ב]: כל נפש ארבעה עשר, וכן [בפסוק כ"ה]: כל נפש

שבעה, כתוב שניהם בלשון זכר. ולסימן בעלמא אפשר לומר דכל מקום שהיו זכרים ונקבות הוזכרו בלשון נקבה¹⁵, וכל היכא שהם רק זכרים כתוב בלשון זכר, ודו"ק. [וע"ע מש"כ להלן בפרשת בא [י"ב פט"ז] שתיבת "כל" הוא שם בפני עצמו והוא לשון זכר, אבל כאן עדיין לא יתיישב לגמרי, וצ"ע.]

מ"ו, כ"א. ובני בנימן גו' ונעמן.

כתב ראב"ע וז"ל: ונעמן הוא בן בנימן כי יש נעמן שהוא בן בנו עכ"ל. פירוש, שהרי בפרשת פנחס [במדבר כ"ו פ"מ] כתוב: ויהיו בני בלע ארד ונעמן. ועיי"ש בראב"ע שכתב וז"ל: ואלה ארד ונעמן הם בני בלע ויש אומרים כי נעמן וארד מיורדי מצרים הם והם בני בלע בן בנימן עכ"ל. והנה כאן הכריע כפי הנראה דלא כיש אומרים, אבל מדוע לא כלל גם ארד בזה¹⁶. ואפשר דגבי נעמן הכריע מפני שהוא שם בתר ארד ומדוע הקדימו כאן, ולפיכך הכריע דנעמן ודאי בן בנימן הוא, ודו"ק.

מ"ו, כ"ג. ובני דן חשים.

כתוב במסורה וז"ל: ד' סבירין ובן וקריין ובני וסי' ובני דן חשים ובני פלוא אליאב ובני איתן עזריה ובני אולם בן עכ"ל¹⁷. והנה לכאורה היה אפשר לפרש הפסוק דדן היו לו שני בנים בשם חש¹⁸,

15. כלומר, שאצל לאה וזלפה נמנו גם דינה וסרח, אבל אצל רחל ובלהה לא נמנו אלא זכרים. ובעיקר הדבר כיון רבינו לרברי "מדרש" שהביא בספר צרור המור, והעתיקו בתורה שלמה כאן [אות קל"א].

16. היינו דלדעת ה"ש אומרים נעמן וארד אינם בני בנימן אלא בני בלע, אבל מדבריו כאן נראה שמכריע על כל פנים שנעמן היה בנו של בנימן ולא של בלע, וע"ז מקשה רבינו מדוע לא הכריע גם לגבי ארד.

17. פי' שישנם ארבעה מקומות בתורה בהם הפשט הוא "בן אחד" ואעפ"כ נקרא בלשון רבים: ובני.

18. עיין ראב"ע שכתב וז"ל: ובני דן חשים יתכן שהיו שנים ומת אחד מהן ולא הזכירו הכתוב כי כן דרך הלשון עכ"ל. וכן מוכח דעת מ"ד אחד במ"ר [פצ"ד א"ט], עיי"ש במפרשים.